

IV. R E C E N Z J E

Halina Rusińska-Giertych, *Kultura książki polskiej we Lwowie w okresie oświecenia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2018, 388, [1] ss., il., ISBN 978-83-229-3593-4

<https://doi.org/10.19195/0080-3626.63.10>

W nurt zainteresowań polską książką Lwowa w minionych latach wpisuje się najnowsza monografia Haliny Rusińskiej-Giertych poświęcona polskiej książce oświeceniowej — *Kultura książki polskiej we Lwowie w okresie oświecenia*. Praca ukazała się nakładem Wydawnictwa Uniwersytetu Wrocławskiego w 2018 roku.

Autorka od lat prowadzi badania nad tą tematyką, czego dowodzi choćby wykaz jej publikacji w literaturze przedmiotu. Dotarła do wielu nowych, nieznanych wcześniej źródeł zachowanych w archiwach i bibliotekach polskich i lwowskich. Pozwoliło to na weryfikację dotychczasowych ustaleń oraz zrekonstruowanie faktów związanych z lwowskimi instytucjami książki, poszerzając znacząco dotychczasową wiedzę. Praca ta dopełnia tym samym kolejne ogniwo w poznaniu dziejów lwowskiej książki — obok dotyczących XVI i XVII wieku¹. Czytelnik może poznać losy i rolę instytucji książki w tym ośrodku z przełomu XVIII i XIX wieku, w przyjętej cezurze czasowej 1772–1830.

Publikacja ukazuje na tle ogółu zjawisk — uwarunkowań historycznych, kulturowych i społecznych epoki oświecenia — funkcjonujące w mieście instytucje książki: warsztaty drukarskie, oficyny księgarskie, przybliża kategorie nakładców i wykonawców edycji, ich poziom, formy prowadzonej reklamy, wreszcie krąg odbiorców ich wytworów. Całość, licząca 389 stron, oprócz *Wstępu* szczegółowo zapoznającego czytelnika z założeniami pracy i *Zakończenia*, obejmuje osiem rozdziałów z wyodrębnionymi w nich podrozdziałami i podpunktami. Rozprawa oparta na bogatej podstawie źródłowej, rzetelnie udokumentowana licznymi przypisami przynosi, oprócz wielu nowych ustaleń, odpowiedź na pytania o udział instytucji książki w kształtowaniu oświeceniowej kultury miasta.

W rozdziale pierwszym — *Życie intelektualne, kulturalne i towarzyskie Lwowa w okresie oświecenia* — przybliżono zmiany, jakie nastąpiły w mieście po jego odłączeniu od Rzeczypospolitej i wcieleniu do monarchii austriackiej oraz wyznaczeniu go na stolicę prowincji. Przedstawiono uwarunkowania historyczno-kulturowe, które wpływały na działalność instytucji książki — księgarnie, drukarnie oddziaływały na wybory na-

¹ Np. A. Jędrzejewska, *Książka polska we Lwowie w XVI wieku*, Lwów 1928; E. Różycki, *Książka polska i księgozbiory we Lwowie w epoce renesansu i baroku*, Wrocław 1994.

kladców, tym samym na repertuar wydawniczy. Zapoznaje z funkcjonowaniem szkolnictwa: elementarnego, średniego i wyższego, życiem towarzysko-kulturalnym, teatralnym i muzycznym oraz rolą powstających towarzystw.

Można postawić jednak pytanie o zasadność omówienia w tym rozdziale bibliotek, które należą do ważnych instytucji książki i niewątpliwie są istotnym ogniwem w funkcjonowaniu rynku książki. Główny akcent położono na dzieje poszczególnych typów placówek — kościelnych, zakonnych, prywatnych, teatralnych — Biblioteki Uniwersyteckiej i Ossolineum, omówionych w kolejności ich zaistnienia. Nie ma wzmianki o ich zawartości, a zatem ich roli w życiu oświeceniowej książki we Lwowie. Dziwi to tym bardziej, że w dalszej części pracy (III.6) oddzielnego omówienia doczekały się płatne wypożyczalnie książek (Pillerów oraz Karola Wilda), ich historia i związła charakterystyka zawartości. Bardziej stosownym, ze względu na podobieństwo ról tych placówek, byłoby połączenie tych fragmentów.

Najobszerniejszy fragment pracy stanowi rozdział III — *Stosunki wydawniczo-księgarskie* — którego kolejne podrozdziały pozwalają śledzić uwarunkowania rynku książki, poczynając od przedstawienia form mecenatu i ograniczającego wpływu cenzury. Różne formy i typy mecenatu — kościelnego, magnackiego, społecznego czy rządowego — były przeciwagą dla ograniczających konsekwencji obowiązującej cenzury. Poznajemy przykładowe nazwiska znanych mecenasów, na przykład księcia Adama Kazimierza Czartoryskiego, Kazimierza Rzewuskiego, Józefa Maksymiliana Ossolińskiego, Stanisława Jaszowskiego, a także tytuły dzieł, które ukazały się dzięki ich protekcji i finansowemu wsparciu. Przejawem wdzięczności autorów za okazaną pomoc w realizacji edycji były zamieszczane niekiedy na kartach tytułowych dedykacje. Negatywnym czynnikiem wpływającym na sytuację książki lwowskiej w okresie oświecenia była cenzura prewencyjna (kościelna i państwowa). Jej funkcjonowanie zostało dobrze udokumentowane przez przywołanie obowiązujących aktów prawnych ogłaszanych przez zaborcę w latach 1795, 1801, 1815, wreszcie nazwisk cenzorów. Jedną z form ingerencji władz było wprowadzenie kontroli sprowadzanych z zagranicy książek, czasopism, kalendarzy, rycin czy obowiązku stemplowania tych publikacji. Cenzura była istotnym czynnikiem wpływającym hamująco na funkcjonowanie istniejących w mieście instytucji książki: drukarni klasztornych i prywatnych, odlewni czcionek, księgarń i płatnych wypożyczalni książek. Zastane przez zaborcę placówki książki zostały podporządkowane nowym zarządzeniom. Jednym z nich była decyzja o kasacie zakonów, w jej konsekwencji zniknęły z rynku drukarnie jezuicka i franciszkanów. Oprócz prywatnych tłoczni z czasów Rzeczypospolitej, jak Drukarnia Szlichtynów (działająca w latach 1755–1785), pojawiły się nowe, prywatne — uprzywilejowana drukarnia gubernialna Pillerów, warsztaty Karola Bogumiła Pfaffa, Gustawa Wilhelma Wichmana, Józefa Schnaydra. W porządku chronologicznym nakreślono dzieje poszczególnych oficyn, ich lokalizację w mieście, uzyskane przywileje, zasygnalizowano kierunki działalności oraz dokonania, z przywołaniem ważniejszych edycji pochodzących spod ich pras. Poznajemy też pierwszą inicjatywę zrzeszania się przedstawicieli czarnej sztuki (III.3), jaką było zawiązanie w 1817 roku w drukarni Pillerów pierwszego stowarzyszenia zapomogowego — Stowarzyszenia Wzajemnej Pomocy Członków Sztuki Drukarskiej. Zapotrzebowanie warsztatów drukarskich na materiał typograficzny doprowadziło do powstawania firm odlewniczych, bądź przy istniejących

oficynach (na przykład Pillerów, Szlichtyna, Wichmana, Schnajdra), bądź funkcjonujących samodzielnie, jak powstała w 1814 roku odlewnia Jerzego Kreuzla. O czynnym warsztacie litograficznym dowiadujemy się z historii oficyny Pillerów. Zapewne brak źródeł nie pozwolił na krótką choćby wzmiankę o działalności warsztatów introligatorskich, samodzielnych czy czynnych przy oficynach.

Kolejny obszerny podrozdział 5 (s. 170–184) przynosi omówienie (również w porządku chronologicznym) funkcjonujących we Lwowie księgarń. Autorka zwraca uwagę na rolę warszawskich filii — Jana Augusta Posera i Michała Grölla, oprócz lokalnych — Szlichtynów, Pillerów, Dominika Riegera, Karola Bogusława Pfaffa, Karola Wilda, Bartłomieja Jabłonowskiego, Iglów oraz Ignacego Kuhna i Jana Milikowskiego. Poznajemy czas ich działania, lokalizację, ogłaszane katalogi, zakres działalności (handel papierem, prowadzenie płatnych wypożyczalni książek). Rzadziej, przykładowo tylko, dowiadujemy się o ofercie sortymentu, na przykład w wypadku księgarni Pfaffa czy Wilda, bądź o podejmowanych edycjach, jak w wypadku Bartłomieja Jabłońskiego czy Kuhna i Milikowskiego.

Działalność jednej z agent księgarni — płatnych wypożyczalni książek — przybliży kolejny podrozdział (III.6). Celem tych placówek, jak pisze autorka, było udostępnianie druków, promowanie czytelnictwa i wyrabianie nawyku sięgania po książkę. Dowiadujemy się o czasie powstania i lokalizacji wypożyczalni: Pillerów i Karola Wilda, ich ilościową ofertę i typy dostępnej literatury polskiej i zagranicznej. Zabrakło natomiast informacji o wysokości obowiązujących opłat, poza sformułowaniem, że korzystający musieli „wygospodarować kilkadziesiąt grajcarów” (s. 187). Należy podkreślić, że zasługą autorki było odnalezienie katalogu wypożyczalni Pillerów z 1794 roku i przedstawienie jej działalności², co pozwoliło skorygować wcześniejsze ustalenia³ co do powstania pierwszej w mieście płatnej wypożyczalni książek.

Rozdział IV — *Oferta księgarska* — przynosi analizę sortymentu poszczególnych firm Lwowa, rodzaju dostępnych publikacji, różnorodności gatunków, poparte przykładowo przywołanymi tytułami publikacji. Najwięcej dowiadujemy się o sortymencie księgarni Pfaffa, w którym przeważała literatura piękna polska i obca, ale też literatura niebeletrytyczna, między innymi historyczna, prawnicza, przyrodnicza, medyczna, poradnikowa. Dodatkowo oprócz książek miała na składzie czasopisma i kalendarze. Zabrakło wskazania miejsca wydania i nakładców przywoływanych tytułów, a ta informacja pozwoliłaby poznać krąg wydawców z różnych ośrodków, których druki były dostępne w lwowskich księgarniach. Oferta nie ograniczała się wyłącznie do edycji lokalnych, w tym własnych, ale w znacznym stopniu wzbogacana była wydaniem sprowadzonymi z innych ośrodków polskich — Warszawy, Krakowa, Wilna. Do Lwowa docierały też tytuły pochodzące z Wiednia, Lipska. Brak wyraźnego wskazania w ofercie księgarskiej nakładów lokalnych i sprowadzanych nie pozwala ocenić udziału lwowskich nakładców w sortymencie

² H. Rusińska-Giertych, *Pierwsza wypożyczalnia książek we Lwowie w końcu XVIII wieku*, „Roczniki Biblioteczne” 52, 2008, s. 47–58.

³ J. Stąsień ustalił czas powstania pierwszej wypożyczalni książek we Lwowie na 1811 rok, założonej przez K. Wilda (*Rozwój wypożyczalni dochodowych w Galicji*, [w:] *Z dziejów udostępniania książek w Polsce w okresie zaborów. Studia i materiały*, pod red. K. Małczyńskiej, Wrocław 1985, s. 171).

księgarskim. Ciekawa byłaby ilościowa analiza oferty pod względem geograficznym, choćby przykładowo wskazane kierunki ponadzaborowych kontaktów lwowskich księgarzy z ośrodkami polskimi, ale też austriackimi lub zagranicznymi. Tę informację musi zastąpić dołączony na końcu tego rozdziału schemat *Drogi napływu książek w języku polskim do Lwowa 1772–1830*, wskazujący tylko, skąd pochodziły książki sprowadzane do Lwowa. Autorka stwierdza w podsumowaniu, że publiczność czytająca Lwowa miała dostęp w dużym wyborze do polskiej książki, zarówno literackiej, jak i naukowej, oprócz religijnej, poradnikowej.

Charakterystykę repertuaru wydawniczego Lwowa przybliża rozdział V — *Lwowska produkcja wydawnicza — repertuar, autorzy, estetyka, ogólna charakterystyka edycji i ich znaczenie*. We wprowadzeniu autorka sygnalizuje kłopoty z ustaleniem polskiego dorobku wydawniczego Lwowa. Tłumaczy to występowaniem edycji „bez wskazania drukarni lub roku” (s. 203). Jeżeli brak roku wydania mógł budzić wątpliwości i uzasadniać ich pominięcie, to już niewskazanie wykonawcy składu wymagało tylko stworzenia odrębnej kategorii — brak drukarza. Ale w tym miejscu nasuwa się istotne pytanie — dlaczego przy badaniu produkcji wydawniczej brak informacji o drukarzu był problematyczny, skoro sprawcą ukazania się książki był nakładca? Podobnie niejasne zastrzeżenia należy odnieść do kolejnej uwagi uczynionej na stronie 210:

Do liczby 476 publikacji ujętych w tabelach należy dodać jeszcze przynajmniej 23 druki, w których adresie wydawniczym podany jest Lwów, interesujące nas daty wydania i nazwisko lwowskich nakładców (Pffa, Wilda, Franciszka Pillera, Kuhna i Milikowskiego) oraz 69 druków wydanych we Lwowie w latach 1772–1830 bez wskazanej drukarni, co daje łącznie 568 edycji.

Załączone w tym rozdziale tabele (2–8), „produkcja wydawnicza drukarni” (s. 204–209), które mają zastąpić analizę ilościową wkładu nakładców-drukarzy, zestawiają ich dorobek w poszczególnych latach ze wskazaniem zrealizowanych rodzajów piśmiennictwa. Poczynione uwagi i tabele dowodzą, że autorka skoncentrowała się na dorobku wydawniczym drukarzy, którzy w omawianych latach, jak wynika z zestawień, byli głównymi nakładcami — 476 pozycji, pomija natomiast publikacje wydane dzięki nakładcom innym niż drukarze — 92. Tytuł rozdziału pozwalał oczekiwać również podobnych zestawień przybliżających dorobek pozostałych nakładców, jak choćby wspomnianych księgarzy (23) oraz 69 pozycji „bez wskazanej drukarni”, ale czy ich zleceniodawcy byli również anonimowi?

Wyodrębnione podrozdziały pozwalają poznać, oprócz repertuaru wydawniczego drukarzy, także autorów lokalnych i estetykę lwowskich druków. W kolejnych grupach tematycznych (na przykład „Literatura szkolna i pedagogiczna”, „Piśmiennictwo naukowe”, „Literatura powieściowa”, „Dramat”, „Publicystyka”, „Edycje wierszowane”) przedstawiono ich charakterystykę. Ten fragment przybliży ofertę lwowskich wydawców popartą przywołaniem trafnie dobranych przykładowych tytułów w poszczególnych kategoriach tematycznych, dodatkowo wzbogaconą reprodukcjami kart tytułowych omawianych pozycji. Repertuar, zdaniem autorki, pozostawał pod wpływem ogólnych tendencji epoki, ale odpowiadał na różne zainteresowania i potrzeby lokalnych odbiorców — naukowe, edukacyjne czy praktyczne.

W dalszym fragmencie rozdziału postawiono ważne pytanie o udział lokalnych autorów w pojawieniu się na lwowskim rynku wartościowych dzieł. Autorka stwierdza, że: „Mimo braku we Lwowie grona nadzwyczaj wybitnych autorów można wymienić nazwiska kilku osób, które dzięki opublikowanym pracom zaistniały w tamtejszym życiu wydawniczym” (s. 255). Przywołuje w tym miejscu między innymi Franciszka Karpińskiego (*Zabawki wierszem i przekładów obyczajnych*, 1780 i 1782), Jana Nepomucena Kamińskiego (na przykład *Zabobon, czyli Krakowiaczy i Górale*, 1821) czy najbardziej zasłużonego, kojarzonego ze Lwowem autora licznych sztuk scenicznych — Aleksandra Fredrę. Poznajemy też nazwiska ważniejszych uczonych, autorów wydanych dzieł — Franciszka Siarczyńskiego, Ignacego Lubicz Czerwińskiego czy Adama Tomasza Chłędowskiego.

Przegląd dopełnia ocena wydawnictw lwowskich pod kątem estetyki ich wykonania, z przywołaniem druków pochodzących z najbardziej zasłużonej oficyny lwowskiej — Pillarów. Poznajemy jej bogaty materiał typograficzny — czcionki, winiety nagłówkowe, finalikowe, przerywniki, ramki. Jej wytwory odznaczały się dbałością o dobór papieru, układ karty tytułowej i kolumny tekstu. W tym miejscu wypada zauważyć, że akapit na stronie 266 („Książkę pillerowską zaopatrywano [...] w motta, wstępy, przedmowy...”) odnosi się do strony edytorskiej, zatem nie wiąże się z estetyką druku, a był efektem zabiegów Pillera-naładcy o poziom edycji.

W podsumowaniu tych rozważań (V.4 — *Znaczenie, ogólna charakterystyka edycji*) autorka zauważa, że wśród lwowskich edycji ogłoszonych w latach 1772–1830 nie było zbyt wielu „wielkich dzieł literackich”, ale bogaty wybór przekładów wytyczył „ważne kierunki rozwoju intelektualnego, społecznego, politycznego zawodowego i kulturalnego prowincji zacofanej pod każdym względem w momencie rozbiorów” (s. 272). Repertuar wydawniczy Lwowa trafnie ocenia jako „sumę improwizacji wydawniczych, sugestii władz rządowych i mecenasowskich, realizacji doraźnych potrzeb środowiskowych i wreszcie — celowych zamierzeń edytorsko-wydawniczych” (s. 273).

Rozdział VI — *Rynek prasowy* — zapoznaje z ukazującymi się we Lwowie tytułami czasopism i almanachów. Zalicza je tym samym do tytułów prasowych, choć sygnalizuje również traktowanie tego rodzaju publikacji przez badaczy jako wydawnictwa książkowe. Przybliża pojawiające się na rynku tytuły, ich redaktorów i zwięzłą charakterystykę treściową, choć w przeciwieństwie do książek uwzględnia również tytuły pism w językach francuskim i łacińskim⁴. W tym miejscu można zapytać o celowość wyodrębnienia tego rozdziału, skoro praca dotyczy książki, choć prasa na pewno odegrała ważną rolę jako czynnik kulturo- i opiniotwórczy. W pewnym sensie fragment ten nawiązuje do omawianej w rozdziale następnym (VII) reklamy książki. W licznych przypisach autorka przywołuje tytuły tych pism, na łamach których ogłaszane były anonse księgarskie i wydawnicze. Zapoznaje z występowaniem różnych form reklamy — ogłoszenia prasowe, katalogi, zapowiedzi wydawnicze, prospekty, ilustrując stosownie dobranymi przykładami. Wskazuje też nadawców posługujących się danym typem reklamy, przybliża ich zawartość. W wypadku katalogów charakteryzuje ich układ, podawane informacje o sortymencie pozaksiążkowym, jak papier, bilety wizytowe, różnego rodzaju mikstury, narzędzia, mapy, farby, instrumenty muzyczne, co było dość powszechnie praktykowanym dopełnieniem

⁴ „Gazette de Leopold” (1776), „Annales Jurisprudentiae” (1810–1811).

w księgarniach I połowy XIX wieku. Taką ofertę składała potencjalnym klientom między innymi Księgarnia Pfaffa. Rzadziej praktykowano posługiwanie się w promocji książki formą zapowiedzi wydawniczych i prospektów.

Ostatnim ogniwiem tego rozdziału jest zwrócenie uwagi na odbiorców lwowskich wydawnictw — książek i czasopism (podrozdział 5 — *Listy prenumeratorów*). Przywołano tytuły, do których dołączono listy prenumeratorów, liczbę wykazanych nabywców. Listy abonentów były zamieszczane zarówno w publikacjach książkowych (na przykład *Historii... miasta Lwowa...* Ignacego Chodynickiego czy Józefa Bema *O machinach parowych*), jak i czasopismach, na przykład „Pamiętniku Lwowskim” lub „Pszczole Polskiej”. Liczba subskrybentów wahała się od 25 (jak w wypadku „przewodnika” Tomasza W. Kochańskiego *Obrazy Londynu, Paryża...*) do ponad 200. Listy pozwalają poznać odbiorców, których nazwiska (często powtarzające się przy kolejnych tytułach) przykładowo przywołano w tekście. Nabywcami byli głównie przedstawiciele magnaterii, inteligencji, lekarze, prawnicy, duchowieństwa i co zrozumiałe, ze względów zawodowych księgarze pochodzący ze Lwowa, rzadziej z terenu Galicji, a wyjątkowo także spoza kordonu.

Rozważania zamyka (i ściśle wiąże się z listami prenumeratorów) rozdział VIII — *Odbiorcy książki polskiej we Lwowie — przekrój społeczny, publiczność literacka, potrzeby czytelnicze*, który przybliży kręgi użytkowników ambitnej literatury. W przeważającej mierze sięgali po nią przedstawiciele arystokracji, inteligencji zawodowej. Te uwagi opatrzone przywołaniem nazwisk nabywców „książki poważnej”, odwołując się do tych widniejących w spisach prenumeratorów, na przykład edycji dzieła Franciszka Siarczyńskiego *Obraz wieku panowania Zygmunta III... z 1822 roku* lub „Polihymnii” z 1827. Inny typ literatury — religijnej, poradnikowej, a także kalendarze — pozostawał w kręgu zainteresowań „przeciętnych obywateli”. Zwrócono też uwagę na zainteresowanie książką wśród kobiet, głównie wywodzących się z arystokracji, oraz w kręgach młodzieży uniwersyteckiej. Całość rozważań na temat użytkowników książki dopełniają trafnie przywołane cytaty ze wspomnień współczesnych, jak i badaczy czytelnictwa.

W *Zakończeniu* autorka zwraca uwagę na najważniejsze zmiany, jakie dokonały się w mieście w ciągu omawianych lat. Lwów, wyznaczony przez zaborcę na stolicę zagarniętych terenów, stopniowo zmieniał się i z podupadłego miasta przekształcił się w ośrodek ożywiony powoływanymi do życia instytucjami kulturalnymi, naukowymi, wreszcie zakładanymi placówkami związanymi z książką — księgarniami, drukarniami, bibliotekami, płatnymi wypożyczalniami książek. Działalność tych placówek wpływała na zwiększenie zainteresowania książką i prasą. Zdaniem autorki „proces oświeceniowy [...] pozwolił miastu, a przez to również całej prowincji, nadążać za przemianami kulturowymi i odnową życia intelektualnego” (s. 343).

Walorem dodatkowym recenzowanej pracy jest trafnie dobrany materiał ilustracyjny, jak karty tytułowe i stronicze omawianych pozycji, przykłady list prenumeratorów, katalogów księgarskich czy prospektów. Dołączone do tekstu tabele (8) przynoszą ustalenia liczbowe, przede wszystkim odnośnie do produkcji wydawniczej poszczególnych drukarni. Pomocny w docieraniu do wybranych fragmentów tekstu jest starannie opracowany aparat naukowy — indeks nazwisk i tytułów pism periodycznych oraz spis rycin i tabel.

Monografia Haliny Rusińskiej-Giertych, oparta na bogatym materiale źródłowym — archiwalnym i bibliotecznym — z wykorzystaniem obszernej literatury przedmiotu,

przynosi wiele ważnych ustaleń i nowych faktów związanych z polską książką we Lwowie w długim przedziale czasowym, bo obejmującym 58 lat. Ujawnia przemiany dokonujące się na rynku lwowskiej książki oświeceniowej, zaprzeczające obiegowym twierdzeniom o jego zapaści w tych latach, gdy tymczasem pojawiały się ważne inicjatywy ożywiające działalność na tym polu.

Maria Konopka

Teresa Świąćkowska, *Kochani krwiopijce. Własność literacka i prawo autorskie w XIX-wiecznej Polsce*, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”, Kraków 2018, 388 ss., ISBN 978-83-242-3449-3

<https://doi.org/10.19195/0080-3626.63.11>

Współcześnie działalność wydawnicza jest bardzo ściśle powiązana z problematyką prawną, która odgrywa w niej niebagatelną rolę. Jak się jednak okazuje, zagadnienia prawa autorskiego i wydawniczego od zaledwie kilkunastu lat są przedmiotem wykładanym w ramach studiów wyższych z zakresu edytorstwa czy publikowania cyfrowego i sieciowego, a pracownicy książki coraz częściej muszą zgłębiać przepisy prawne. Dlatego warto odnotować książkę, w której jej autorka — Teresa Świąćkowska — podejmuje ten temat w ujęciu historycznym, koncentrując się głównie na XIX wieku. O potrzebie podjętej tematyki świadczy fakt, że publikacja ta została zrealizowana w ramach grantu otrzymanego z Narodowego Centrum Nauki na realizację tematu *Własność literacka i prawo autorskie na ziemiach polskich w dobie Konwencji Berneńskiej* (nr 2014/15/B/HS2/00082) w latach 2015–2018. Doktor hab. T. Świąćkowska jest pracownicą Wydziału Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii Uniwersytetu Warszawskiego, zatrudnioną w Katedrze Informatologii.

Niewątpliwie ciekawy i intrygujący jest już sam tytuł pracy: *Kochani krwiopijce. Własność literacka i prawo autorskie w XIX-wiecznej Polsce*. Pierwsza jego część jest cytatem z Bolesława Prusa, dlatego zachowano oryginalną odmianę „krwiopijce” i w przeźnności cytat ten doskonale oddaje istotę problemu, o którym pisze T. Świąćkowska w swojej książce. Natomiast poważne zastrzeżenie budzi druga część tytułu, od razu bowiem zauważa się błąd zasadniczy, merytoryczny, odnoszący się do naszych dziejów i istnienia państwa polskiego. W XIX wieku Polska była pod zaborami, dlatego bardziej uzasadniony byłby tytuł: „Własność literacka i prawo autorskie w XIX wieku na ziemiach polskich”, albowiem trudno w tym okresie mówić o naszej suwerennej państwowości. Wydaje się, że w wypadku pracy naukowej, tym bardziej łączącej zagadnienia prawne i historyczne z bibliologicznymi, należało ściśle posłużyć się nazwami wówczas obowiązującymi, zgodnymi z faktami historycznymi. Podobnie sprawa dotyczy zasygnalizowanych również w tytule ram chronologicznych analizowanych zagadnień, które są niespójne i różnie precyzowane w poszczególnych częściach i rozdziałach (o czym dalej). Jak informuje autorka we *Wstępie*, jej badania „koncentrują się na drugiej połowie XIX wieku, gdyż wtedy wraz z rozwojem rynku wydawniczego i literackiego pojawiła się w polskim dys-